

כשנתקיים דין זריקה בקרבן, שכיון שכבר נתקיימה בו זריקה, שוב אין צורך בדם שבצואר הבהמה וכתוצאה מכך שאין כל צורך בו, נעשה 'דחוי' ממילא, אבל בזריקת פסולים שאינה כשרה ועדיין יש מקום לזריקה נוספת – אין כאן דחוי. לא כן לענין חלות שם 'שיריים', די במה שהיתה זריקה בדם להחל שם 'שיריים' על הדם הנשאר בכוס, ושוב אינו ראוי לזריקה מחמת שחל עליו שם 'שיריים'. ובזריקת פסול סובר הרמב"ם שאף כי לא נתקיימה זריקה בעצם הקרבן, מ"מ בדם עצמו יש בו דין זריקה, הלכך עושה 'שיריים' (עפ"י הגר"ח הלוי פסוה"מ יד, ב; מעה"ק יט, יג. ועיין שם עוד בבאור החילוק בין הגדרת 'דחוי' ל'שיריים', ובספר בית ישי סו"ס"י קיד. וע"ע מנחת חינוך קלח, ח; אבי עזרי [חמישאה] ריש פסוה"מ). וכן גם מבואר בתוס' להלן (צב. ד"ה ושקבלו) שפסולין שזרקו, הדם שבמזרק נפסל. וזוה מובן בפשטות מה שהקשו בגמרא על שמואל מ'צנתו על הכבש... אם יש דם הנפש יחזור הכשר ויקבל. ואי ס"ד שלא במקומו במקומו, ל"ל יחזור הכשר ויקבל' – ולכאורה קשה גם לאידך גיסא; אם לאו במקומו דמי, מדוע צריך לחזור ולקבל, ולא יתן משיירי הדם שבמזרק – אלא משמע שהדם שבמזרק נפסל גם אם היתה זו זריקה פסולה. ואולם יש לדחות דהו"מ ל'ולטעמיך'.

– התוס' תמהו, אם מדובר בפסול, מדוע נקט שלא במקומו הלא הוא הדין כשנתן הפסול במקומו. ואפשר ליישב בפשיטות שנקט כן לרבותא, שאפילו בזה כשאין דם הנפש אינו יכול לקלוט ולאסוף הדם ולחזור ולהוותו במקומו, שכבר קלטו מזבח הגם שזרקו פסול ושלא במקומו (זבח תודה).

דף כז

'כאן שנתן בשתיקה, כאן שנתן באמירה' – פירוש, משנתנו שפוסלת לגמרי מדברת בשזרק שלא במקומו במחשבה לאכול או להקטיר חוץ לזמנו. ולכך פסול ולא כיפר, ומצד שני אין בו כרת לפי שזריקה שאינה מתרת הבשר לאכילה אינה מביאה לידי פיגול.

ויש לתמוה אם כן מה טעם פסול, הלא אמרת שכל זריקה שאינה מתרת הבשר באכילה אינה מביאה לידי פיגול. ורק כשחשב בשחיטה על הזריקה לעשותה שלא בזמנו אמרו לעיל שפסול כדין מחשבת הינוח וכרבי יהודה, אבל כשמחשב בשעת הזריקה–שלא–במקומה מה טעם יש לפסול? (כן תמה הגרעק"א בתשובותיו, בסו"ס"י קצה).

ונראה על פי מה שצדד המשנה–למלך (פסוה"מ יח, ז) זה שאין הזבח נקבע בפיגול עד שעת זריקה, כשקרבנו כל מתיריו בהכשר – זהו רק לענין חיוב כרת, שאינו נעשה 'פיגול' בלא הרצאה, אבל הפסול חל מיד בשעת מחשבתו הפסולה. ועל כן גם כשהיתה הזריקה שלא במקומה, חל פסול–המחשבה. וקושיית הגמרא לעיל 'אי הכי איפסולי נמי לא ליפסול' לא היתה אלא כשחושב בעבודה קודמת לזרוק שלא במקומו, שלא חשב על זריקה ראויה. ותרצו 'מידי דהוה אמחשבת הינוח'. אבל כשחושב בזריקה מחשבת פיגול ממש – ודאי פסל הגם שהזריקה אינה במקומה הראוי, שאין צורך שייקרבנו כל מתיריו בהכשר לענין הפסול גופא אלא לענין חיוב משום 'פיגול' (עפ"י אחיעזר ח"ב ל. וע"ע שם בח"ד צב, א).

א. עוד בענין ספק המשנה למלך הנ"ל – ע' בשו"ת אחיעזר כז; ח"ג סו. ובחזו"א (סוף קדשים, עמ' 354 סק"ד) נקט שהזבח נפסל מיד, וכתב שאין מקום להסתפק בזה. וע"ע בענין זה בשו"ת בית זבול ח"א יז, ה; בית ישי קיד, א. וע"ע במובא ביוסף דעת מעילה ג.

ולמה שצדד המשל"מ צריך לפרש מה שכתב רש"י להלן (מה: ד"ה שכן גז"ל) 'זריקת הדם קובעתו בפסול' – כלומר בפסול פיגול המסוים, אבל פסול בעלמא חל עוד קודם לכן.

ב. עוד בענין 'שלא במקומו כמקומו דמי' בגדר הדין ובאם אכל הבשר, אם חייב משום הלאו של אכילת בשר קודם זריקה – ע' בחדושי הגר"י; חזו"א זבחים ז; אחיעזר ח"ג נד; קהלות יעקב; ברכת מרדכי ח"ב יא,ה ואילך.

(ע"ב) 'לא נחלקו אלא בניתנין לפני שנתנן בחוץ, בחוץ שנתנן לפני, שר' יוסי אומר: יאספנו ור' שמעון אומר: לא יאספנו' – יש מי שצדד למחוק 'בחוץ שנתנן בפנים', שהרי כבר נפסל

הדם מיד בכניסתו להיכל, וכיצד יאספנו לזורקו על המזבח (צאן קדשים).
ויש שכתבו שניתן להעמיד בשאר זבחים חוץ מחטאת, ואליבא דרבנן (פא:): שלא נפסל אלא דם החטאת (טהרת הקדש ועוד. וכעין זה כתב ב'זבח תודה' במשנתנו, על הניתנין בחוץ שנתנן בפנים, שלשמואל – כיפר).
ויש שתצו על פי דברי הרמב"ם (פסוה"מ ב, ג), שלא נפסל הדם אלא כשנכנס דרך פתח אהל מועד, אבל נכנס בפשפש או מן הגג וכדומה – כשר. הרי שיש אופנים ששייך לאספו ולזרוקו (יד דוד ועוד).

כתבו המפרשים שיש לגרוס: 'שר' יוסי אומר: לא יאספנו ור' שמעון אומר יאספנו' כדלעיל (עפ"י ברכת הזבח; חק נתן).

'האי רצפה והאי כלי שרת' – לענין הגדרת מזבח החיצון כ'כלי שרת' או כבנין, ועל מש"כ כאן רש"י שמוזב החיצון לא נמשח – ע"ע ברמב"ן ובמאור ע"ז נב (לענין דין מועל אחר מועל); משך חכמה תשא ל"י. וע"ע שם פקודי מ, י; הר צבי כאן; הגהות חשק שלמה; בית ישי לב; שבט הלוי ח"א ר וח"ה עט פא וח"ו צג; חונן דעה יומא מז.

*

מחשבת פיגול בהקרבת הנפש

כה מתאר עד ראייה, הרב אפרים אשרי, את שעותיו האחרונות של הגאון הצדיק רבי אלחנן וסרמן זצ"ל, עם חבריו ותלמידיו – עת שיצאו להורג ע"י הצורר הנאצי ימ"ש, כשהופסקו מלימודם במסכת נדה (מובא בפתחה ל'קובץ שיעורים' ח"א):

ר' אלחנן דבר בשקט תוך מנוחה נפשית כתמיד, אף קולו לא השתנה במאומה. ארשת פניו הביעה רצינות, אך רגילה. בדבורו לא הרגישו כל נימה פרטית, לא ניסה אף להפרד מבנו ר' נפתלי. שיחתו היתה מכוונת לכולם, לכלל ישראל:

במרומים מחשיבים אותנו כצדיקים, כנראה, כי נבחרנו לכפר בגופותינו על כלל ישראל, אי לזאת אנו צריכים לשוב לה' בתשובה שלימה ומיד במקום... הזמן קצר, הדרך למבצר התשיעי (מקום הטבח של קדושי סלבודקה קובנה) קרובה. עלינו לדעת כי קרבנותינו יעלו יותר לרצון ע"י התשובה, ועל ידי כך נציל את חייהם של אחינו ואחיותינו באמריקה...

שלא תעלה ברעיונו איזו שהיא מחשבת פסול ח"ו, שהיא כפיגול ופוסלת את הקרבן. אנו מקיימים עתה את המצוה הכי גדולה. 'באש הצתה ובאש אתה עתיד לבנותה' – האש היוקדת את גופותינו היא האש שתחזור ותקים מחדש את בית ישראל'.

דף כח

'מאי קמ"ל עור אליה דמי, תנינא... איצטריך, סד"א הני מילי לענין טומאה דרכיך מצטרף, אבל הכא אימא למשחה – לגדולה, כדרך שהמלכים אוכלין...' – לכאורה נראה שענין 'למשחה'